

La Tortosa de les tres cultures

Entre els dies 17 i 25 de setembre, Tortosa homenatja amb diversos actes la memòria d'un dels seus fills més il·lustres, Abu-Bakr, en complir-se els nou-cents anys de la seua mort. Poeta, jurista i intel·lectual, fou figura destacada de la cultura àrab del seu temps a finals de segle X. Els actes són organitzats pel Centre d'Interpretació de la Jota de les Terres de l'Ebre, que presideix el periodista, folklorista i músic Arturo Gaya.

Josep Bayerri Raga
periodista

Per la seua situació geogràfica Tortosa ha estat sempre ciutat acollidora d'emigrats. Els historiadors expliquen que, a l'arribada dels invasors àrabs, la població pròpia de Tortosa era d'origen hispanoromà, esdevinguda visigòtica, de religió cristiana i origen europeu. Al llarg de quatre-cents anys de domini sarraï, aquesta població es convertí a l'islamisme per religió i costums, i la ciutat esdevingué un centre important de referència per al món àrab a la seua frontera nord. Abu-Bakr és el símbol, com també Mohamed Ben Alqualid i Abu al Salami, cap d'ells era immigrant, tots tortosins d'origen que destacaren a al-Àndalus i fins i tot a Alexandria, aleshores capital cultural del món.

Per altra part, la presència de jueus està documentada amb l'anomenada làpida trilingüe (hebreu, grec i llatí), datada al segle VI, encara sota domini visigòtic. L'esplendor del judaisme tortosí es produí a partir del segle XI, per la convivència del poder sarraï governant amb perso-

natges destacats com el gramàtic Menahem ben Saruq i el poeta Levi ben Ishaq. Curiosament, els mateixos anys de les figures de la cultura àrab esmentades, cosa que fa evident el paper rellevant dels tortosins de les dos cultures.

Esta era la Turtusha que es van trobar els exèrcits cristians de Ramon Berenguer IV en produir-se l'ocupació el 1148. L'arribada de colonitzadors dels comtats del nord, que portaren la llengua, no fou traumàtica, atès que la gent continuava sent mudèjar, tot i que amb pocs anys es batejà i esdevingué una població morisca totalment majoritària fora dels murs de la ciutat. Els moriscos també constituïen la major part de tortosins i la mà d'obra necessària per a l'agricultura. Per la seua part, els jueus formaven una aljama molt important, dominant sectors del comerç i la moneda. El poder cristià acabà integrant-los.

La legislació fou, en principi, tolerant, amb limitacions per a àrabs i jueus. La facilitat dels moriscos per a integrar-se a la societat cristiana no fou igual per als jueus, que es resistiren i acabaren fent-ho per la força. Les tres comunitats, totes tortosines, no s'oblidà, conviuriu durant

els segles de la plena edat mitjana. Tot començà a torçar-se a finals del XIV, quan arribà l'onada antisemita. L'expulsió dels jueus i dels moriscos fou conclouent i trencà definitivament el pluralisme religiós de l'època medieval, però no el pluralisme d'origen; els tortosins cristians vells o conversos continuaren sent el mateix poble, ara dominat pel poder eclesial i la noblesa, tots dins la uniformitat del catolicisme, com havia estat mig mil·lenni abans amb la de l'islamisme.

A finals del segle XIX, es produeix una onada emigratòria atenent les necessitats de mà d'obra per a la colonització del delta de l'Ebre. Coincideix, a principis del segle XX, el creixement urbà de la població a Tortosa amb l'arribada d'habitants principalment de l'Aragó i el Maestrat i, a mitjan segle XX, d'Andalusia. En tots dos casos era emigració interna des de territoris espanyols, fet que no creava més conflicte que el social, diluït a mesura que els nouvinguts anaven esclatant la piràmide del benestar econòmic al qual acabaven d'integrar-se sense cap distinció. Avui tots són tortosins.

Qüestió ben diferent és l'arribada d'emigrants estrangers els darrers

El carrer de la Vilanova, a Remolins, fou durant prop de mil anys l'eix urbà de la Tortosa jueva i islàmica. Ara, de jueus ja no n'hi ha.

trenta anys. Avui, segons dades de l'Ajuntament, superen ja la quarta part del total (26 per cent). Mentre a altres poblacions l'origen és bàsicament romanès o llatinoamericà, de religió cristiana, aquí gairebé la meitat, prop de cinc mil persones, procedeixen del Marroc, del Pakistan o de països amb una religió i

una cultura de vegades confrontada amb l'autòctona. Això es fa difícil de digerir, a diferència de com havia estat sempre a través de la història. Tant de bo que prompte esdevinguin plenament tortosins, com ho era Abu-Bakr, parlant i pregant en àrab, com aleshores ho feia tothom. ■